

20.1.2023

Valtioneuvoston kanslia
Parlamentaarinen TKI-työryhmä

Paltan kommentit monivuotisen t&k -rahoitussuunnitelman luonnokseen

Valtioneuvoston asettama TKI-työryhmä on valmistellut luonnoksen monivuotisesta t&k -rahoitussuunnitelmasta. Suunnitelmassa määritellään T&K-rahoituksen suuntaamisen peruslinjaukset ja täsmennetään rahoituksen käyttöä.

Paltan alla esitetyt huomiot ja kommentit on toimitettu otakantaa.fi -palveluun.

Kommentit lukuun 2: TKI-järjestelmä ja T&K-rahoitus

Luonnoksessa on käsitelty hyvin Suomen TKI-järjestelmän kehitystä ja tilaa. Yritysten t&k -toimintaa on myös käsitelty kattavasti eri toimialoilla. Olisi myös tarpeellista tarkastella TKI-järjestelmän suhdetta elinkeinorakenteessa ja taloudessa tapahtuviin muutokseen. Talouden palveluvaltaistuminen ja valmistavan teollisuuden suhteellinen pienentyminen tulevat todennäköisesti vaikuttamaan Suomen TKI-ympäristöön merkittäväällä tavalla jatkossa.

Ohjelmistokehitys, ICT, sekä muu informaation käsittelyyn liittyvä kehitystyö näkyvät jo nyt kärjessä niin yritysten t&k -menoissa, kuin Business Finlandin rahoituksen suuntautumisessa. Markkina-arvoltaan maailman suurimmat yritykset ovat digitaalisia alustoja. Digitaalisten ratkaisujen myötä myös ennen kilpailulta suojassa olleet kotimaiset palveluelinkeinot siirtyvät globaaliin kilpailuun. Kysymyksenä nouseekin esille, että miten TKI-järjestelmä pystyy kokonaisuudessaan vastaamaan tähän kehitykseen ja luomaan Suomelle kilpailuetua jatkossa.

Esimerkiksi palvelualojen suhteellinen osuus yritysten t&k -menoista on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta palvelualojen sisällä kasvu on koskettanut lähinnä vain ohjelmistoliiketoimintaa, sekä ICT - ja teknisiä palveluita. Muilla palvelutoimialoilla t&k -menot eivät ole juuri kasvaneet. Suomea vaivaa heikko tuottavuuskehitys ja koska Suomen elinkeinorakenne on palveluvaltaistunut, niin tuottavuuskehitys ratkaistaan käytännössä palvelualoilla.

Siten rahoituksen pitkäaikaisessa suunnitelmassa tulisi pureutua tarkemmin myös eri toimialoihin ja niihin liittyviin pullonkauloihin ja kehitystarpeisiin – erityisesti jos haluamme laajentaa t&k:ta harjoittavien yritysten joukkoa. Tähän viitataan myös tuoreimmassa OECD:n Suomen maaraaportissa, jossa kehoitetaan Suomea monipuolistamaan innovaatioekosysteemien kehitystä, jotta järjestelmämme olisi kestävämpi yksittäisiin yrityksiin tai toimialoihin kohdistuvien shokkien varalta.

Kommentit lukuun 3: Valtion T&K-rahoituksen lisääminen

Luonnoksessa tarkastellaan monipuolisesti perusteita valtion tutkimus- ja kehittämisrahoitukselle ja sen lisäämiselle. Julkisten t&k -panostusten kansantaloudellinen hyöty näkyy usein vasta pidemmällä aikavälillä. Suomi ei kokonsa puolesta voi olla johtava maa useilla tieteenaloilla tai useilla teknologia-aloilla. Lisärahoitusta onkin syytä ohjata siten, että Suomi vahvistaa niiden tieteenalojen perustutkimusta, joiden osalta se voi kilpailla globaalissa kärjessä. Soveltavaa tutkimusta ja innovaatio toimintaa on syytä ohjata

20.1.2023

siten, että niillä edistetään suomalaista elinkeinotoimintaa parhaalla tavalla – eli tuottavuuden kasvun, uusien työpaikkojen ja vientitulojen lisäämisen perusteella.

Luonnoksessa on sivuutettu kansainvälinen vertailu julkisen t&k -rahoituksen eri muodoista tai tarkoituspelistä. Tulisi huomioida se, että innovaatiojärjestelmämme kipukohtat koskevat erityisesti yrityksille suunnattavaa rahoitusta, jonka osalta kuljemme kilpailijamaita selvästi jäljessä. Korkeakoulujen tutkimusrahoituksen osalta Suomi on OECD:n kärkimaiden joukossa. Yksityisen rahoituksen vivuttaminen on ainoa keino, jolla Suomi voi realistisesti tavoitella 4 prosentin t&k -menojen osuutta bkt:sta.

Kommentit lukuun 4.1: TKI-järjestelmän johtaminen ja ohjaus

Tutkimus- ja innovaationeuvoston roolin vahvistaminen on kannatettavaa, varsinkin kun julkista t&k-rahoitusta tullaan lisäämään tulevina vuosina merkittävästi. On nähtävissä, että nyky muodossaan karsittu tutkimus- ja innovaationeuvosto (TIN) ei pysty riittävän vahvasti koordinoimaan TKI-toimintakentässä tapahtuvia muutoksia ja poliittinen tahto innovaatiopolitiikan kehittämiseen on ollut heikkoa. Luonnoksessa ehdotettua pysyvän sihteeristön palauttamista neuvoston toimintaan voidaan pitää kannatettavana. Olisi myös kannatettavaa, että neuvosto käsittelee kansantalouden kasvun kannalta keskeisiä asioita sekä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kytkemistä talouskasvun tukemiseen.

Kommentit lukuun 4.2: Osaaminen ja T&K-työvoiman saatavuus

Kuten luonnoksessa todetaan, on selvää, että tavoiteltu TKI-toiminnan määrän ja kunnianhimon tason kasvu edellyttävät merkittävää osaamis- ja koulutustason nostoa. Korkeakoulujen aloituspaikkojen lisääminen ei ole kuitenkaan ainoa tai riittävä keino, varsinkin huomioiden pienenevät ikäluokat. Siksi jatkuvan oppimisen toteutusmalleja on kehitettävä niin, että jos kysyntä tutkimus- tai tuotekehitystehtäviin lisääntyy merkittävästi, niin nopeaa ei-tutkintopohjaista koulutusta voidaan suunnata tukemaan siirtymistä tällaiseen tehtäviin.

Tutkijanuran kirkastaminen erityisesti yritys-elämässä on hyvä tavoite ja on saavutettavissa luomalla kontakteja jo opiskeluaikana tai tutkijan uran alkuvaiheessa yrityksiin ja muuhun työelämään.

Kansainvälisten koulutusohjelmien (tohtori, mutta myös maisteritaso) suunnittelun yhteydessä tulisi tehdä yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa, jotta opiskeleville löytyisi luontevia kontakteja sekä väyliä työelämäyhteisyyteen. Myös suomen kielen perusteiden opiskeluun tulisi kannustaa opintojen alusta asti esim. tarjoamalla koulutusmahdollisuutta etänä maksutta lähtömaahan, sisällyttämällä opinnot suorituksena tutkintoon tai maksamalla stipendit kaikille tietyn kielitason saavuttaneille (S2 taso). Tämä puolestaan lisäisi kv-osaajien pitovoimaa.

Lisäksi tutkijakoulutettavien tulisi saada oleskeluluvat Suomeen pidemmäksi aikaa, joten on syytä varmistaa HE 294/2022 ehdotuksen voimaantulo suunnitellusti 7/2023 alkaen.

Kommentit lukuun 4.3: TKI-yhteistyön vahvistaminen

Luonnoksessa korostetaan osuvasti, että innovaatiot syntyvät usein eri toimijoiden muodostamissa ekosysteemeissä. Näin on myös palvelualoilla, joissa noin puolet yrityksissä toteuttavat liiketoimintaansa jonkinlaisessa verkostossa tai ekosysteemissä. Siten uuden palvelun kehitys tai innovaatioloikka edellyttää,

20.1.2023

että koko ekosysteemi toimijoinen saadaan mukaan kehitystyöhön. Siksi TKI-järjestelmää ja sen rahoitusta on kehitettävä siten, että se mahdollistaa parhaalla tavalla ekosysteemikehityksen. Huomioitavaa on, että ekosysteemin kehitykseen ei välttämättä liity aina kallista tuotekehitysosuutta, vaan kyse on teknologian hyödyntämisestä ja käyttöönotosta ja tarvittavan verkoston yhteistyön fasilitoinnista.

Kommentit lukuun 4.4: T&K-toiminnan kansalliset painopisteet ja strategiset valinnat

Tutkimuksen painopisteiden suuntaaminen globaalien murroksien luomien vaikutusten ja mahdollisuuksien – kuten ilmastonmuutos – suuntaan on kannatettava lähtökohta. Esimerkiksi vihreän siirtymän edistäminen digitalisaation avulla on hyvä yhdistelmä, jolla on positiivisia vaikutuksia myös yritysten tuottavuuden kehittymiseen. Olisi kuitenkin kannatettavaa, että jatkossa on myös rahoitusta ja mahdollisuuksia kehityshankkeille, jotka pohjautuvat yritysten tuotekehitystarpeisiin sekä markkinoiden kysyntään, ja joilla ei välttämättä ole kytkentää strategiaan painopisteisiin.

Kommentit lukuun 4.5: T&K-rahoitus

Luonnoksessa esitetään lisärahoituksen kanavoimista käytännössä kaikille innovaatiojärjestelmän toimijoille. Samassa yhteydessä ei ole kuitenkaan arvioitu, että kuinka paljon kullekin toimijalle tai toimijajoukolle rahoitusta ollaan lisäämässä. Siinä mielessä käsillä oleva luonnos on vajavainen. Odotuksena on ollut, että jo tämä käsillä oleva monivuotinen rahoitussuunnitelma olisi ottanut siihen kantaa.

Jatkossa kun lisärahoituksen allokoinnista päätetään, on syytä muistaa jo luonnoksessa usein esiin nousut rahoituksen vivuttamisen tarve, sekä järjestelmämme kipukohdat kansainvälisessä vertailussa. Toisin sanoen, lisärahoituksesta suurin osa tulee allokoida Business Finlandin rahoitusinstrumentteihin.

Kommentit lukuun 4.6: T&K-rahoituksen seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

On kannatettavaa, että t&k -toiminnan tilastointia kehitetään jatkossa. TKI-toiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnilla ja sen kehittämällä on Suomessa pitkät perinteet. Sitä kuitenkin vaivaa se, että arvioinnit tehdään harvoin täysin riippumattomasti. Usein arviointien tilaajana on intressitaho, esimerkiksi ministeriö tilaa arvioinnin oman hallinnon alan virastosta. Toiminnan kehittämiseen tähtävällä arvioinnilla on oma tehtävänsä, mutta kansantalouden ja verovarojen käyttämisen näkökulmasta Suomessa tarvittaisiin riippumattomampaa arviointitoimintaa. Tässä yhteydessä Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) roolia voitaisiin vahvistaa.

Kommentit lukuun 4.7: Tutkimus- ja innovaatiomyönteinen toimintaympäristö

Luonnoksessa huomioidaan oikeutetusti innovaatiomyönteisen toimintaympäristön kehittämisen tarpeet. Pelkkä saatavilla oleva julkinen innovaatorahoitus ei saa yrityksiä investoimaan uusiin tuotteisiin tai palveluihin, jos liiketoiminnan näkökulmasta sille ei löydetä kannattavuutta tai toimintaympäristö ei muuten tue liiketoiminnan tarpeita.

Onkin syytä tiedostaa laajasti, että tuottavuus- ja kilpailukykyloikkaa tai niin sanottua ”takaisinmaksua” ei tapahdu, jos t&k:n tuloksia ei oteta käyttöön tai niitä ei hyödynnetä yrityksissä. TKI-politiikassa tulisikin katsoa myös t&k -prosessin jälkeen tapahtuvaa toimintaa ja arvioida toimenpidepalettia ja investointikannustimia kokonaisuudessaan uudelleen. Yrityksillä ja julkisella sektorilla on saatavilla jo

20.1.2023

paljon teknologiaa ja ratkaisuja, joilla edistettäisiin jo nyt merkittäväällä tavalla niin tuottavuutta kuin vihreää siirtymää. Näiden investointien tekemiseen tarvitaan myös vauhdittamista valtion toimesta.

Kunnioitavasti

Tatu Rauhamäki
Johtaja, elinkeinopolitiikka
Palvelualojen työnantajat Palta ry

Jari Konttinen
Johtava asiantuntija, elinkeinopolitiikka
Palvelualojen työnantajat Palta ry